

HOTĂRÂREA CURȚII
din 18 martie 1997^{*}

Diego Calì & Figli Srl
împotriva
Servizi ecologici porto di Genova SpA (SEPG)

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Tribunale di Genova)

„Întreprindere portuară - Prevenirea poluării - Monopol legal - Abuz de poziție dominantă”

În cauza C-343/95,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE, de către Tribunale di Genova (Italia) de pronunțare, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Diego Calì & Figli Srl

și

Servizi ecologici porto di Genova SpA (SEPG),

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolului 86 din Tratatul CE,

CURTEA,

compusă din domnii G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, G. F. Mancini, J. L. Murray și L. Sevón, președinți de cameră, C. N. Kakouris, P. J. G. Kapteyn (raportor), C. Gulmann, D. A. O. Edward, J.-P. Puissechet, H. Ragnemalm și M. Wathelet, judecători,

avocat general: domnul G. Cosmas,
grefier: doamna L. Hewlett, administrator,

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

- în numele Diego Calì & Figli Srl, de către F. Bruno, avocat în baroul din Genova,
- în numele Servizi ecologici porto di Genova SpA (SEPG), de către V. Afferni, M. Bucello, E. Cavallari și G. Schiano di Pepe, avocați în baroul din Genova,
- în numele guvernului italian, de către domnul profesor U. Leanza, șef al serviciului juridic din Ministerul Afacerilor Externe, în calitate de agent, asistat de domnul P. G. Ferri, avvocato dello Stato,
- în numele guvernului german, de către domnul E. Röder, Ministerialrat în Ministerul Federal al Economiei, în calitate de agent,

^{*} Limba de procedură: italiana.

– în numele guvernului francez, de către doamna C. de Salins, director adjunct al Direcției pentru afaceri juridice din Ministerul Afacerilor Externe, și de către doamna R. Loosli-Surrans, reprezentant oficial în cadrul aceluiași minister, în calitate de agenți,

– în numele Guvernului Regatului Unit, de către domnul S. Braviner, din partea Treasury Solicitor's Department, în calitate de agent, asistat de domnul N. Paines, Barrister,

– în numele Comisiei Comunităților Europene, de către domnul G. Marengo, consilier juridic, și de către doamna F. Mascardi, membră a Serviciului juridic, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale Diego Calì & Figli Srl, reprezentată de F. Bruno, ale Servizi ecologici porto di Genova SpA (SEPG), reprezentată de G. Schiano di Pepe, ale guvernului italian, reprezentat de domnul P. G. Ferri, ale guvernului francez, reprezentat de doamnele C. de Salins și R. Loosli-Surrans, ale Guvernului Regatului Unit, reprezentat de domnul J. E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, în calitate de agent, asistat de domnul N. Paines, și ale Comisiei, reprezentată de domnul G. Marengo, prezentate în ședința din 15 octombrie 1996,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 10 decembrie 1996,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin decizia din 12 octombrie 1995, primită la Curte la 30 iulie 1995, Tribunale di Genova a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE, trei întrebări preliminare privind interpretarea articolului 86 din tratatul menționat anterior.

2 Întrebările au fost adresate în cadrul unui litigiu între Diego Calì & Figli Srl (în continuare „Calì”) și Servizi ecologici porto di Genova SpA (în continuare „SEPG”) cu privire la plata realizată de Calì pentru serviciile preventive antipoluare efectuate de SEPG în portul petrolier din Genova.

3 În perioada faptelor din acțiunea principală, portul din Genova era condus de Consorzio autonomo del porto (în continuare „CAP”), înlocuit, în 1994, de Autorità portuale. CAP era un organism public cărui prin lege i se încredințaseră funcții administrative dar și economice privind administrarea portului.

4 Prin Ordonanța nr. 14 din 1 iulie 1986, președintele CAP, în calitatea sa de delegat al guvernului, a aprobat regulamentul privind poliția portuară și securitatea portului petrolier din Genova-Multedo.

5 Prin Ordonanța nr. 32 din 23 august 1991, președintele CAP a modificat acest regulament creând un serviciu obligatoriu de supraveghere și de intervenție rapidă destinat protejării domeniului maritim împotriva eventualelor poluări provocate de deversările accidentale de hidrocarburi în mare.

6 Articolul 1 din Ordonanța nr. 32 definește serviciul l a) în termenii următori:

„Serviciul asigură ... îndeplinirea următoarelor funcții și proceduri de intervenție:

a. exercitarea unei supravegheri constante a apelor, dată fiind prezența navelor-cisternă care acostează sau sunt amarate la chei, pentru a identifica imediat eventualele riscuri de deversări ale hidrocarburilor sau ale altor substanțe poluante, rezultate din delictе sau cvasi-delictе;

b. în caz de poluare, fie de la o navă, fie de pe uscat, provenită în cursul operațiunilor de încărcare sau descărcare și în orice altă circumstanță posibilă:

1) raportarea imediată a acestui fapt autorităților competente, însoțită de comunicarea tuturor informațiilor utile pentru evaluarea fenomenului;

2) realizarea în timp adecvat, sub rezerva imputării costurilor aferente celor responsabili de poluare, a tuturor intervențiilor necesare sau adecvate pentru a cuprinde deversarea și riscurile asociate acesteia, precum și pentru înlăturarea și/sau neutralizarea substanțelor deversate și pentru curățarea totală a apelor în cauză”.

7 Prin Decretul nr. 1186 din 30 august 1991, președintele CAP a încredințat SEPG acest serviciu, sub forma unei concesiuni exclusive.

8 Prin Decretul nr. 1191 din 30 august 1991, președintele CAP a aprobat tariful pe care SEPG era autorizată să îl aplice, pentru serviciul în cauză, navelor care utilizează instalațiile terminalului petrolier. Aceste tarife erau stabilite în funcție de tonajul navelor și de cantitățile transportate, precum și în funcție de durata intervențiilor.

9 Calì, care efectuează transporturi maritime de produse petrochimice pentru părți terțe cu nave-cisternă, a utilizat de mai multe ori între 1992 și 1994 portul petrolier din Genova-Mulredo pentru operațiuni de încărcare și descărcare a produselor, inclusiv produse de acetonă.

10 Operațiunile propriu-zise nu erau efectuate de Calì, ci, contra cost, de către întreprinderea portuară Porto petroli di Genova SpA. Navele utilizate erau echipate cu instrumente și sisteme antipoluare.

11 SEPG a transmis societății Calì facturi în sumă totală de 8 708 928 LIT pentru serviciile de supraveghere antipoluare realizate în numele Calì. Aceasta din urmă a refuzat să le achite, susținând că nu a solicitat și nici nu a recurs la acest tip de servicii în cadrul operațiunilor efectuate în portul petrolier din Genova.

12 La 22 decembrie 1994, SEPG a obținut din partea Tribunale di Genova un ordin care obliga Calì să plătească facturile contestate.

13 În cadrul procedurii de opoziție împotriva acestui ordin, Tribunale di Genova a suspendat judecata până când Curtea se va pronunța asupra următoarelor întrebări:

„1) Există o «poziție dominantă pe piață sau pe o parte semnificativă a acesteia» în cazul în care o societate pe acțiuni, înființată la inițiativa unei autorități portuare naționale, are sarcina de a asigura și asigură efectiv, pe baza unei concesiuni administrative obținute din partea autorității respective, administrarea exclusivă, într-un sector portuar specializat în încărcarea și descărcarea de produse petroliere, a unui serviciu de «supraveghere antipoluare», care aplică utilizatorilor acestui serviciu, respectiv navelor care acostează în port pentru a efectua operațiunile mai sus amintite, un tarif aferent, stabilit în mod unilateral de autoritatea portuară, în funcție de tonajul navei și de cantitățile de mărfuri încărcate sau descărcate?

2) Având în vedere situația descrisă la întrebarea (1) și în prezența unei poziții dominante pe piața comună sau pe o parte semnificativă a acesteia, se poate vorbi despre o folosire abuzivă a acestei «poziții dominante», în sensul articolului 86 din tratat, în special al situațiilor definite la literele (a), (c) și (d), și al practicilor similare, din partea unei întreprinderi căreia i s-a încredințat acest serviciu sub forma unei concesiuni exclusive și care impune (chiar dacă acest fapt se realizează în baza unei decizii a organismului concedent) tarife:

- care sunt obligatorii și independente de prestarea unui serviciu efectiv de supraveghere și/sau de intervenție și care, conform normelor contractuale impuse, se aplică pentru simplul fapt de a acostă la un chei din portul petrolier și de a efectua în acest loc operațiuni de încărcare sau descărcare de produse petroliere, chimice și petrochimice;

- al căror nivel este calculat exclusiv în funcție de tonajul navelor și de cantitățile transportate, precum și, în cazul unor intervenții efective, în funcție de durata acestora din urmă, iar nu în funcție de natura, calitatea sau capacitatea de poluare a produsului;

- care, întrucât sunt impuse exclusiv asupra navei (care face în mod pasiv obiectul încărcării și al descărcării), se aplică unui subiect diferit față de cel căruia îi aparține responsabilitatea efectuării operațiunilor tehnice necesare (în speță, Porto Petroli di Genova SpA și încărcătorii-destinatarii produselor), rezultând o discrepanță inevitabilă între persoana care este responsabilă pentru eventuala poluare și cea care suportă costurile serviciului antipoluare;

- care corespund unui serviciu inutil pentru navă, ca urmare a naturii produsului pe care îl transportă și/sau a faptului că aceasta este echipată cu propriile sale instrumente și sisteme antipoluare, adaptate tipului de produs care trebuie încărcat sau descărcat;

- care impun navei o prestație patrimonială și un cost aferent acesteia care sunt în plus față de cele prevăzute de contractul privind acostarea încheiat între transportator și societatea care administrează portul și care nu au legătură funcțională cu obiectul contractului propriu-zis.

3) Dacă s-ar recunoaște, în ipotezele descrise la întrebările (1) și (2) de mai sus, una sau mai multe practici care constituie, pentru întreprindere, un abuz de poziție dominantă în sensul articolului 86 din tratat, această situație ar putea afecta comerțul dintre statele membre ale Uniunii?”

14 Pentru a răspunde la prima întrebare referitoare la existența unei poziții dominante, este necesar să se stabilească dacă o activitate cum este cea realizată de SEPG din acțiunea principală intră sub incidența domeniului de aplicare a articolului 86 din tratat.

15 În acest sens, este necesar să se reamintească faptul că aceste activități sunt realizate pe baza unei concesiuni exclusive acordate SEPG de un organism public.

16 Or, în ceea ce privește posibila aplicare a normelor privind concurența din tratat, este necesar să se distingă între cazul în care statul acționează exercitând autoritatea publică și cazul în care exercită activități economice cu caracter industrial sau comercial care constau în a oferi bunuri sau servicii pe piață (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 16 iunie 1987, Comisia/Italia, 118/85, Rec., p. 2599, punctul 7).

17 În această privință, nu contează dacă statul acționează direct prin intermediul unui organism care face parte din administrația publică sau prin intermediul unei entități pe care a

investit-o cu drepturi speciale sau exclusive (a se vedea, în acest sens, Hotărârea Comisia/Italia, citată anterior, punctul 8).

18 Pentru a face distincție între cele două situații menționate la punctul 16 din prezenta hotărâre, este necesar să se examineze natura activităților desfășurate de întreprinderea publică sau entitatea investită de stat cu drepturi speciale sau exclusive (a se vedea, în acest sens, Hotărârea Comisia/Italia, citată anterior, punctul 7).

19 Cu privire la acest punct, din ordonanța de trimitere și din formularea primei întrebări rezultă că acțiunea principală se referă la plata de către Calì pentru activitățile de supraveghere antipoluare efectuate de către SEPG în legătură cu operațiunile de încărcare și descărcare a produselor de acetonă transportate de Calì în portul petrolier din Genova.

20 În plus, este evident că acțiunea principală nu se referă la facturarea intervențiilor SEPG necesare ca urmare a unei poluări care s-ar fi produs efectiv în cursul operațiunilor de încărcare sau descărcare.

21 Articolul 1 din Ordonanța nr. 32 a președintelui CAP, citată anterior, face așadar o diferențiere expresă între activitatea de supraveghere pentru prevenirea poluării și cea de intervenție în cazul în care se produce o poluare și prevede, la litera (b) punctul (2), că responsabilul pentru poluare i se impută costurile aferente tuturor intervențiilor necesare sau adecvate.

22 Or, supravegherea antipoluare pe care SEPG a fost însărcinată să o asigure în portul petrolier din Genova constituie o misiune de interes general care face parte din funcțiile esențiale ale statului în materie de protecție a mediului în domeniul maritim.

23 O astfel de activitate de supraveghere, prin natura sa, obiectul său și normele cărora se supune, este legată așadar de exercitarea prerogativelor referitoare la protecția mediului care constituie în mod tipic prerogative de putere publică. Aceasta nu prezintă un caracter economic care să justifice aplicarea normelor privind concurența din tratat (a se vedea Hotărârea din 19 ianuarie 1994, SAT Fluggesellschaft, C-364/92, Rec., p. I-43, punctul 30).

24 Perceperea de către SEPG a taxei pentru supraveghere antipoluare preventivă face parte integrantă din activitatea sa de supraveghere a domeniului maritim al portului și nu este de natură să modifice încadrarea juridică a acestei activități (a se vedea, în acest sens, Hotărârea SAT Fluggesellschaft, citată anterior, punctul 28). În plus, după cum rezultă de la punctul 8 din prezenta hotărâre, tarifele aplicate de către SEPG sunt aprobate de autoritatea publică.

25 Având în vedere considerentele precedente, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 86 din tratat trebuie interpretat în sensul că activitatea de supraveghere antipoluare pe care un organism de drept privat a fost însărcinat de autoritățile publice să o exercite într-un port petrolier dintr-un stat membru nu intră sub incidența domeniului de aplicare a acestui articol, fie și în situația în care utilizatorii portului trebuie să achite o taxă pentru finanțarea acestei activități.

26 Având în vedere răspunsul la prima întrebare, nu este necesar să se răspundă la a doua și la a treia întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

27 Cheltuielile efectuate de guvernele italian, francez și al Regatului Unit, precum și de Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei

rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura pendinte din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de Tribunale di Genova, prin decizia din 12 octombrie 1995, hotărăște:

Articolul 86 din Tratatul CE trebuie interpretat în sensul că activitatea de supraveghere antipoluare pe care un organism de drept privat a fost însărcinat de autoritățile publice să o exercite într-un port petrolier dintr-un stat membru nu intră sub incidența domeniului de aplicare a acestui articol, fie și în situația în care utilizatorii portului trebuie să achite o taxă pentru finanțarea acestei activități.

Rodríguez Iglesias

Sevón

Edward

Kakouris

Puissochet

Mancini

Kapteyn

Ragnemalm

Murray

Gulmann

Wathelet

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 18 martie 1997.

Grefier

R. Grass

Președinte

G. C. Rodríguez Iglesias